№ 7 (155) Vilnia, 10 sakavika 1938 h. Hod XI.

Chryścijanskaja DUMKA

BIEŁARUSKI ČASAPIS — VYCHODZIĆ TRY RAZY U MIESIAC

1964 г.

Kamunikat Nr. 7 Biełaruskaha Narodnaha Abjednańnia

Pad hetkim zahałoŭkam 5.X.37 pajaviłasia brašurka. Jość heta deklaracyja biełaruskaj palityčnaj arhanizacyi: BNA (Biełaruskaje Narodnaje Abjednańnie). Arhanizacyja hetaja pryjšła na miesca BChD i źjaŭlajecca jaje abnaŭleńniem i pradoŭžańniem.

Kamunikat № 7 byŭ administracyjnymi ŭładami skanfiskavany. Sud adnak kanfiskaty nie zaćvierdziŭ i padaŭ hetkija matyvy:

„Sąd nie upatruje w treści wzmiankowanego druku cech przestępstwa z art. 93,154 i 170 K. K. W szczególności zaś w żądaniu swobodnych 5 przymiotnikowych wyborów i realizacji praw Białorusinów, przewidzianych w Konstytucji, brak cech nawoływania do pozbawienia Państwa Polskiego niepodległego bytu lub oderwania części jego obszaru albo też do popełnienia innego przestępstwa".

Paśla hetaha K-t № 7 vyjšaŭ u śviet druhim vydańniem. Znajšoŭ jon, jak daviedvajemsia, žyvy adhałos u šyrokich biełaruskich masach. Dziela hetaha paśviačajem jamu niekalka hetych uvah. Budučy apalityčnymi, my robim tut hetyja ŭvahi z punktu chryścijanskaha i ahulna biełaruskaha nacyjanalnaha.

U K-cie № 7, na naš pahlad, varta ŭvahi nastupnaje: 1. Paśladoŭnaść BNA, jakoje lohična i konsekventna raźvivaje spadčynu pa BChD i hetym značna pryčyniajecca da raźvićcia biełaruskaj nacyjanalnaj ideolohii.

2. BNA vierna staić na stražy biełaruskich nacyjanalnych ideałaŭ, stojka i česna baroniačysia ad upływaŭ kamunizmu, fašyzmu i rasizmu. Znachodzim heta ŭ prahramie BNA, u papiarednich kamunikatach i ŭrešcie ŭ hetym, ab jakim tut hutarka.

3. Demakratyčnaje stanovišča BNA ŭ razumieńni zachodnia-eŭropejskim. Hetkaje razumieńnie demokratyzmu duža važnaje, bo ž i kamunisty ćvierdziać, što j jany demokraty, a tymčasam, jak viedajem, panuje ŭ SSSR kryvavaja dyktatura Stalina.

4. Pravilnaja dyagnoza pałažeńnia Biełaruskaha narodu ŭ SSSR. Ab hetym u Kamunikacie № 7 čytajem:

„Biełaruskaja Savieckaja Sacyjalistyčnaja Respublika (BSSR) całkom padparadkavana savieckamu centru ŭ Maskvie, katory stavić na pieršym miescy Rasiejski narod, jahonyja patreby i ahułam rasiejskuju kulturu. Saviecki Maskoŭski centr, pravodziačy svaju palityku ŭ BSSR, zaŭziata niščyć tam, asabliva apošnim časam, relihiju i biełaruskuju nacyjanalnuju kulturu, rychtujučy hetym hrunt dla mahčymaści na BSSR čužackaj intervencyi, jakaja pryniesła-b z saboj źnistažeńnie i novaje paniavoleńnie ŭsiaho Biełaruskaha Narodu".

5. Padčorkvańnie biełaruskaj nacyjanalnaj samastojnaj ideolohii:

„Trymajučy horda ściah svajej nacyjanalnaj biełaruskaj samastojnaj ideolohii, pašyrać u biełaruskich sialanskich i rabotnickich masach narodnuju śviedamaść, apirajučy jaje na nacyjanalnych i socyjalnych padstavach".

6. Pazytyŭnyja adnosiny da relihii. Vidać heta z taho miesca, dzie havorycca ŭ Kamunikacie ab BSSR, ab demakratyźmie ahułam, i vidać z prahramy BNA, vyjemki jakoj znachodziacca ŭ Kamunikacie i ŭ jakoj čytajem:

„BNA za svabodu isnavańnia i za svabodu vyznavańnia relihii. BNA prociŭ vykarystyvańnia relihii palitykaj".

7. Urešcie Kamunikat № 7 upaminajecca pravoŭ dla Biełaruskaha Narodu ŭ Rečypaspalitaj Polskaj, jakija zahvarantavany Kanstytucyjaj i čaho, jak śćvierdziŭ Sud adkidajučy kanfiskatu, damahacca Biełarusy majuć poŭnaje prava.

Słovam, Kamunikat № 7 Biełaruskaha Narodnaha Abjednańnia, heta znak śpiełaści hetaj palityčnaj arhanizacyi i pavažny pryčynak da raźvićcia biełaruskaj nacyjanalnaj ideolohii.

Vypisvajcie, čytajcie i pašyrajcie ilustravany časapis biełaruskaj moładzi

„ШЛЯХ МОЛАДЗІ"

(„ŠLACH MOŁADZI")

„Šlach Mol." isnuje ad 1929 h. — Vychodzić dva razy ŭ miesiac. Drukujecca hraždankaj i łacinkaj. Źmiaščaje cikavyja artykuły z haliny navukova-papularnaj i hramadzkaj. Pryhožyja litaraturnyja tvory i šmat roznych viestak z žyćcia biełaruskaha i ŭsiaho śvietu.

Padpiska na hod 2 zł. i 50 hr., na paŭhoda 1 zł. 50 hr., na 3 miesiacy 75 hr. Siarod akuratnych padpiščykaŭ razlosaŭvajucca cennyja premii. Sioleta budzie **razlosavany miž inšym radyjoaparat.**

Adrys radakcyi „Šlachu Moładzi": Wilno, Zavalnaja vul. № 1.

Месяц Сакавік—месяцам пазнаньня мінуўшчыны Беларускага Народу

Пад гэткім назовам Я. Н. у № 7 „Шляху Моладзі“ піша цікавы артыкул. Між іншым у ім спатыкаем гэткія ўвагі:

„Сакавік. - Дзіўны месяц. Прынёс ён нам многа гістарычных датаў. — 2-га сакавіка 1881 году, пасьля забойства расейскага цара Александра II, трагічна згінуў вялікі і сьмелы беларускі рэвалюцыянэр народнік Ігнат Грынявіцкі. 10-га сакавіка 1864 г. на расейскай царскай шыбеніцы ў Вільні перарвана было маладое жыцьцё слаўнага беларускага паўстанца Кастуся Каліноўскага. 25-га сакавіка 1918 году Беларусь была абвешчаная Незалежным Гаспадарствам. 18-га сакавіка 1921 г. — Рыскі Трактат падзяліў землі, заселеныя Беларусамі. 8-га сакавіка 1928 году памёр вялікі беларускі патрыёт і дэмакрат Пётра Крэчэўскі — апошні Старшыня Рады Беларускае Народнае Рэспублікі.

Сакавік — паўтараем — сапраўды багаты вялікімі гістарычнымі беларускімі датамі.

Дзеля гэтага месяц сакавік павінны мы пасьвяціць пазнаньню сваё мінуўшчыны — мінуўшчыны Беларускага Народу — Беларускае Гісторыі. Зрабіць гэта трэба сёлета і раз на заўсёды, на кожны год. Гэтым ушануем мы вялікі сёлетні беларускі юбілей — 100-я ўгодкі нараджэньня Кастуся Каліноўскага, першага змагара за самастойнасьць Беларусі, за лепшую долю Народу, а таксама й іншыя нашыя нацыянальныя і культурныя юбілеі“.

Далей Я. Н. гавора аб спосабе пазнаваньня беларускае мінуўшчыны і радзіць прынамсі пазнаёміцца з адпаведнай беларускай гістарычн. літаратурай, як: *„Кароткі нарыс гісторыі Беларусі“—прафэсара У. Ігнатоўскага, „Да гісторыі беларускага палітычнага вызваленьня“* і *„Kastuś Kalinoŭski, „Mužyckaja Praŭda“ i ideja niezaležnaści Biełarusi“**)— *Ад. Станкевіча.*

Няхай-жа заклік пазнаваць мінуўшчыну Беларускага Народу знайдзе як найшырэйшае падтрыманьне!

*) Усе тры гэтыя кніжкі можна выпісаць за 3 зл. з Беларускай Кнігарні „Пагоня“—Вільня, Завальная 1—2.

REKOLEKCYI
Dla Biełarusau Katalikou

adbuducca ŭ kaściele śv. Mikałaja ŭ Vilni 17, 18 i 19 hetaha miesiaca. Pačatak štodnia a hadzinie 6,30 (paŭsiomaj) viečaram. Supolnaje prystupańnie da śv. Komunii ŭ niadzielu 20.III a hadzinie 10 ranicy.

AD. STANKIEVIČ

Biełaruski Chryścijanski Ruch

Historyčny narys.

RAZDZIEŁ II. 7)

Pačatki śviedamaha biełaruskaha nacyjanalnaha ruchu i Biełarusy kataliki.

(1900—1910).

§ 4. — Biełaruskija adradžency: śviedamyja Biełarusy i kataliki.

U biełaruskim adnak adradženskim ruchu aprača henych dziejačoŭ i piśmieńnikaŭ-paetaŭ, u jakich element chryścijanski bačym pamiašany z niechryścijanskim, spatykajem tak-ža biełaruskich adradžencaŭ i razam śviedamych chryścijan katalikoŭ.

1. Voś-ža pieršym takim śviedamym katalikom i takim-ža Biełarusam adradžencam žjaŭlajecca *praf. Br. Epimach-Šypiła* (1.IX.1859—6.VI.1934).

Pachodziŭ z drobnaj biełaruskaj šlachty. Doŭhija hady byŭ prafesaram u Katalickaj Duchoŭnaj Akademii ŭ Pieciarburzie, uśviedamlajučy nacyjanalna biełaruskuju moładź, jakaja, rychtujučysia da duchoŭnaha stanu, prybyvała tudy z roznych miascoŭ Biełarusi. Vobak z Fr. Bahuševičam — heta pieršy pioner biełaruskaha adradžeńnia, apostał Biełaruskaha narodu, apiakun biełaruskaj moładzi, ideovy pracaŭnik na nivie biełaruskaj nacyjanalnaj i relihijnaj kultury, haračy patryjot, tvarec u biełaruskim adradžeńni pary „Zahlanie sonca i ŭ naša vakonca“, abo pary Šypiłaŭskaj, jakaja papieradziła paru Našaniŭskuju.

Vialikim u historyi biełaruskaha renesansu jość Fr. Bahuševič, što pieršy stvaryŭ biełaruskuju nacyjanalnuju ideolohiju, — nia mienšym ad jaho i— jahony praz niekatory čas sučaśnik—praf. Br. Epimach-Šypiła, što teoryju Bahuševiča raźvivaŭ dalej i pravodziŭ u masy biełaruskaha narodu.

Žadajučych bližej paznajomicca z hetym Vialikim Biełarusam, adnym z pieršych pioneraŭ biełaruskaha ruchu, adsyłaju da svajej ab im brašury.[1])

2. Apračа Šypiły ŭ pieršym dziesiatku dzieviaćsotych hadoŭ niamała tak-ža pryčyniŭsia da budžeńnia biełaruskaha chryścijanskaha ruchu biskup-sufrahan Mahiloŭskaj Dyecezii *S. Danisevič* (1836—1913). Pachodziŭ z biełaruskich sialan, Čerejskaj parafii, b. Mahiloŭskaj hub. Skončyŭ Duch. Seminary-

1) Ад. Станкевіч — Праф. Браніслаў Эпімах-Шыпіла. З яго жыцьця і працы. Вільня, 1935.

Biełaruski Kancert.

Voś žyviom niejak, pasoŭvajemsia ŭpierad i pieśni piajom. 4.III sioleta adbyŭsia Biełaruski Kancert. Adbyŭsia jon u zali Śniadeckich u Vilenskim Universytecie. Ładziŭ jaho Biełaruski Studencki Sajuz. Narodu było davoli mnoha. U prahramie: słaŭny chor R. Šyrmy: žanočy i miašany, a tak ža pieśni maładoj biełaruskaj śpiavački Aŭhieńni Čarniaŭskaj-Orsy. Ab chory Šyrmy treba skazać, što jon raście i palapšajecca. Vykonvaje jon uściaž novyja pieśni novych (Košyc) harmanizataraŭ, a tak-ža i samo vykanańnie z kožnym vystupleńniem jaŭna pastupaje ŭpierad.

Aŭhieńnia Čarniaŭskaja-Orsa, heta maładaja jašče asoba, studentka Varšaŭskaj Kanservatoryi, rodam z Navahradčyny. Maje pryhožy i bahaty hołas i, nia hledziačy na svoj jašče małady viek, maje ŭžo davoli značnuju śpiavačuju kulturu. Było heta vidacca asabliva ŭ niebiełaruskich pieśniach. U biełaruskich pieśniach śpiavačka była krychu słabiejšaj. I ničoha dziŭnaha, — zdajecca, što vystup jaje 4.III u Vilni z biełaruskaj pieśniaj byŭ pieršym, a prynamsi adnym z pieršych, u jaje maładoj śpiavačaj karjery. Adnak i ŭ pieśni biełaruskaj śpiavačka patrapłała siahać na vyšyniu mastactva i siły. Tak naprykład pieśnia „Maładaja Biełaruś“ była prapiajana z mastackim efektam i vyklikała ahułam silnaje ŭražańnie ŭ publiki. Pry

A. Čarniaŭskaja-Orsa

hetym nia treba zabyvacca, što była heta pieravažna publika, jakaja ŭ tej-ža zali słuchała biełaruskaj pieśni ŭ vykanańni takoha mastaka, jak M. Zabejda i maje ŭžo zavostrany smak. Słovam, pieršaje ŭ Vilni vystupleńnie biełaruskaj maładoj śpiavački, heta dla biełaruskaha hramadzianstva pryjemnaja niespadzieŭka i hetaje hramadzianstva pavinna jej być udziačnym, jak za jaje śpievy, tak i za jaje biełaruskaje: hramadzkaje i nacyjanalnaje pačućcio.

Pryjemnaj nadprahramnaj niespadzieŭkaj u pieraryvie byli biełaruskija nacyjanalnyja skoki: „Lavonicha“ i „Čarot“ u apracavańni Chvorasta.

Ahułam treba skazać, što kancert udaŭsia i što Biełaruski Studencki Sajuz pad kiraŭnictvam svajho ŭradu zrabiŭ jašče adnu dobruju biełaruskuju nacyjanalna-kulturnuju spravu. *st.*

BABRY

(Baśnia).

Babry raz hreblu budavali:
Zubami, łapami, jak znali,
Złažyli płot i chatu sami,
I ŭsio pryplaskali chvastami.
Jak u ludziej,—babior—„dziajač“—
Bałtaŭsia ŭsiudy jak taŭkač:
Pad ruki ŭłaziŭ, zaminaŭ;
Zadzioršy nos, babroŭ haniaŭ —
Usieńku pracu ichnu brydziŭ
I ad apošnich słoŭ ich stydziŭ.
Babry skazali: „Tut — nia štuba:
Supolna chata jak nia luba —
— Bratok, u bałota lepš idzi —
Chlavok sabie tam zharadzi!“

—o—

I naš „dziajač“, naš Biełarus,
Jak ŭlezie u chaŭrus, —
Choć płač! — z im hora: ŭsiudy jon
Styrčyć, jak toj ražon.

Vincuk Advažny.

---

ju ŭ Miensku (1859) i Duch. Akademiju ŭ Pieciarburzie (1863).[2])

Pracujučy, jak ksiondz, u kancy XIX i ŭ pač. XX st., u roznych biełaruskich centrach, jak Orša, Mahiloŭ, Smalensk, ks. Danisevič razumieŭ i žyva adčuvaŭ patreby dušy biełaruskaj i ščyra imknuŭsia abłahčyć jaje dolu. Jon, budučy kiraŭnikom Mahiloŭskaj dyecezii, uvodziŭ u žyćcio relihijnaje biełarusaŭ ich rodnuju movu, vydajučy biełaruskija katechizmoŭki (1906 i 1907 h.), zaachvočvajučy duchavienstva da ŭžyvańnia biełaruskaj movy pa bieł. parafijach i navat sam da narodu pramaŭlajučy časta pabiełarusku.

Voś-ža pad upłyvam Šypiły i Daniseviča ŭ pieršym dziesiatku dvaccataha vieku biełaruski katalicki ruch raźvivaŭsia duža pamysna i pryjmaŭ štoraz šyrejšyja raźmiery.

Pad ich upłyvam u Duch. Katalickaj Akademii ŭ Pieciarburzie siarod studentaŭ isnavaŭ, choć nia majučy jašče arhanizacyjnych formaŭ, biełaruski hurtok.

Studenty hetaha hurtka padčas akademickaha hodu pracavali ŭ murоch akademii nad svaim uzhadavańniem i raźvićciom chryścijanskim i biełaruskim, a padčas vakacyjaŭ, razjaždžajučysia ŭ roznyja kuty Biełarusi, šyryli tam biełaruskuju i chryścijanskuju śviedamaść. Mety hetaj dapinali, viazučy na biełaruskija sioły biełaruskija katechizmoŭki, vydany dziakujučy bp. Daniseviču, a tak-ža „Dudku“ i „Smyk“ Bahuševiča.

U hetym časie da henaha biełaruskaha hurtka ŭ Akademii naležyli viedamyja biełaruskija ksiandzy dziejačy: Budźka, Lisoŭski i inš. adradžency.

3. *Ks. Fr. Budźka* († 1920). Rodam z v. Voznaŭščyna, Parchvienaŭskaj hm., Vialejskaha pav. Budučy ŭ Duch. Seminaryi ŭ Pieciarburzie ŭ 1901—1902 h., užo byŭ śviedamym Biełarusam i mieŭ užo znosiny z Šypiłam i Danisevičam, z jakimi idejovaj łučnaści nie razryvaŭ nikoli.

Śviedamaść svaju biełaruskuju, a tak-ža i dziejnaść u hetym kirunku ažyviŭ, prybyŭšy ŭ Akademiju, dzie byŭ u h. 1904—5. Biełaruskaść jaho była nastolki jarkaj, što z hetaj pryčyny katalickija polskija ŭłady nie chacieli jaho śviacić na ksiandza. Pieramohšy niejak hetyja trudnaści i staŭšysia ksiandzom, pracavaŭ pieravažna ŭ Połaččynie i Lepalščynie, dzie havaryŭ biełaruskija kazańni, vučyŭ dziaciej pabiełarusku katechizmaŭ, vučyŭ ich biełaruskaj hramaty, a tak-ža vioŭ šyrokuju narodnuju śviedamaść siarod Biełaruskaha narodu. Vydavaŭ tak-ža biełaruskija relihijnyja knižki i hazety. Jaho starańniem vyjšli: Katechizm, Śv. Andrej Babola, Śv. Historyja, Kaścielnyja abrady, a tak-ža niamała pa-

2) Ks. J. Wasilewski — Arcybiskupi i Administratorowie Archid. Mohil. Pińsk, 1930, bač. 152 i nast.

Sumnaja sapraŭdnaść

Chto cikavicca žyćciom našaha, biełaruskaha sialanstva, i chto ŭmieje hlanuć prosta ŭ jahonuju dušu, toj ubačyć jaho nastroi i pahlady.

Našaje sialanstva zorka śladzić za ŭsimi prajavami žyćcia i na ich pasvojmu reahuje. Biełaruskaje sialanstva źviartaje vialikuju ŭvahu na intelihiencyju.

Biełaruskaja vioska ad svajej, biełaruskaj intelihiencyi, choča mieć dobruju radu ŭ adpaviedny čas, dobraje kiraŭnictva ŭ narodnaj i socyjalnaj adradženskaj padarožy da lepšaj i śviatlejšaj budučyni, a ad kirujučych dziejnikaŭ sučasnym hramadzkim, aśvietnym i relihijnym žyćciom choča mieć spraviadlivyja da siabie adnosiny, pašanu asabistaj i narodnaj hodnaści, pryznańnie prava asabovaści i asobnaści, pašanu dla rodnaj, biełaruskaj kultury i ahułam usich pravoŭ pryrodnych.

Toj, chto ćvierdzić, što biełaruskaje sialanstva dumaje tolki ab pašyreńni ziamielnaj płoščy svaich małaziamielnych haspadarak i zadavolić jaho možna praviadzieńniem chutaryzacyi navat i biez ziamielnaj pryrezki, dajučy pry hetym jamu mahčymaść emihracyi z kraju — toj niaśviedama, abo i zusim śviedama mylajecca.

Treba śćvierdzić, što našaje sialanstva da ŭsich prajavaŭ žyćcia pryhladajecca i ŭsio bačyć: vidzić usio, što dobraje i vidzić usio, što błahoje, varožaje, niaščyraje, padstupnaje i dla jahonaj narodnaj asablivaści zhubnaje.

Voś-ža Biełarusy sialanie dobra bačačy, što navokał ich dzieicca, da žyćcia adnosiacca dvajaka: macniejšyja z ich ducham i bolš nacyjanalna śviedamyja stanoviacca da pracy samy dla siabie i iduć za svajej narodnaj intelihiencyjaj, jakaja zmoža vykazacca svajej ščyraściaj, prostaliniejnaściaj i svajej ad pastaronnych dziejnikaŭ niezaležnaściaj; słabiejšyja, dziela atsutnaści biełaruskich nacyjanalnych hramadzkich arhanizacyjaŭ, padpadajuć pad upłyvy ahitacyi KPZB, jakaja ciapier u biełaruskaj vioscy amal bieskonkurencyjnaja, i stanovicca niaśviedama elementam uschodniaje ekspansii.

My čujem vielmi časta narakańni z boku dziaržaŭnaje administracyi i duchavienstva, jak katalickaha, taksama i pravasłaŭnaha, na pastajannaść prajavaŭ kamunistyčnych upłyvaŭ siarod biełaruskaha sialanstva. Ale naležnaj baračby z kamunistyčnymi ŭpłyvami — dasiul nia było; z kamunizmam zmahajecca dziaržaŭnaja administracyja, h. zv. „vyšejšyja“ sfery hramadzianstva i navat duchavienstva badaj tolki adnym aficyjalnym sposabam.

Treba adznačyć, što našaje sialanstva śviedamaje nia choča być elementam uschodniaje ekspansii, bo ŭ svajej śviedamaści ŭjaŭlaje svaju biełaruskuju asobnaść, ale da hetkaj roli časta nadajecca małaśviedamaja nacyjanalna jaho častka.

Treba śćvierdzić tak-ža, što biełaruskaje sialanstva, zmučanaje hetkim nienarmalnym žyćciom, tužyć za ładam i ŭnarmavańniem narodna-hramadzkaha žyćcia.

Dalejšy razład biełaruskaha narodna-hramadzkał a žyćcia na siale karysny tolki dla dziejańnia KPZB dziela rasšyrańnia i zakraplańnia apory ŭschodniaje ekspansii.

Nacyjanalna śviedamaja častka biełaruskaha sialanstva, taksama, jak i ŭsia biełaruskaja intelihiencyja heta vyrazna bačyć, ale prad hetym źjaviščam, nia majučy pa vioskach biel. kult. arhanizacyjaŭ, i narodna-palityčnaha charaktaru hazety, staić biazradna.

Anton Mirončyk.

„Chryścijanskaja Dumka“ razam z miesiačnikam „Z O R K A“ dla biel. dziaciej kaštuje ŭ hod usiaho 3 zał. U składčynu jašče taniej: kali chto na adzin supolny adras źbiareć t r o c h padpiščykaŭ, dyk za try ekzemplary „Chr. D.“ płacić tak-ža 3 zał., heta znača: kožny padpiščyk z hetaj trojki atrymaje našu hazetu za 1 zał. u hod.

mahaŭ biełaruskaj katalickaj hazecie „Biełarus“. Pracavaŭ 20 hadoŭ: 1900—1920.[1])

4. *Ks. Adam Lisoŭski* (1882—1929). Radziŭsia ŭ siale Karandy, Kreŭskaj hm., Ašmianskaha pav. U Duchoŭnaj Akademii ŭ Pieciarbuzie vučyŭsia ŭ 1903—1906 h. U hetym časie byŭ jon užo śviedamym Biełarusam. U Akademii pašyraŭ ideju biełaruskaha adradžeńnia siarod tavaryšaŭ studentaŭ, a tak-ža byŭ u blizkich znosinach z bp. Danisevičam i z praf. Šypiłam.

Ale dziejnaść jaho biełaruskaja nieahraničvałasia murami akademii. Dziejnaść heta siahała tak ža dalokich kutkoŭ hłuchoj Biełarusi.

Listy da svajho baćki pisaŭ pabiełarusku, jeduču na leta damoŭ, pryvoziŭ z saboj „Biełaruskuju Dudku“ i biel. katechizmoŭku i razdavaŭ ich sialanam.

Vieści ab im, jak ab Biełarusie, išli badaj pa ŭsiej Ašmianščynie i budzili pa siołach, asabliva siarod moładzi, biełaruskuju śviedamaść.

Budučy ksiandzom i majučy siaki-taki hroš, addavaŭ jaho calikom na biełaruskija spravy, asabliva na padmohu biełaruskaj vučnioŭskaj moładzi, sam astajučysia prosta ŭbohim. Dla prykładu ŭspomniu, što i ja, aŭtar hetaj pracy, za svaju aśvietu i za svajo adčaści biel. uśviedamleńnie niamała ŭdziačny imienna ks. Ad. Lisoŭskamu. Niezadoŭha da śmierci prakonvaŭ biskupa Pinskaha Z. Łazinskaha ab patrebie biełaruskich kazańniaŭ.[2])

U hetym-ža samym časie što i Lisoŭski (1903—6 h.), byŭ u Akademii: ks. prałat H. Betto, jaki pierałumačyŭ na biełaruskuju movu z českaj: „Pčalinka žyvioła małaja, a karyści mnoha“ i ks. Fr. Hrynkievič, jaki paźniej adyjhraŭ davoli značnuju rolu ŭ biełaruskim ruchu ŭ Horadni; ab im bližej u nastupnym raździele.

Ale katalicki biełaruski ruch raźvivaŭsia nia tolki ŭ Akademii,—raźvivaŭsia jon tak-ža, pad upłyvam akademikaŭ, i ŭ Duch. Seminaryi ŭ tym-ža Pieciarburzie.

5. Pieršym, viedamym nam śviedamym Biełarusam seminarystam u Pieciarburskaj Duch. Seminaryi byŭ *Janka Mamyš*, rodam z Mienščyny († 8.I. 1913). Jon pisaŭ biełaruskija vieršy pad mianiuškaj Vasil Vasilok. Da niaznanych jaho tvoraŭ, jak ab hetym śviedča A. Ziaziula, naleža karotkaje apaviadańnie vieršam (biez pakazańnia aŭtara) „Paznaŭ Praŭdu“,[3]) napisanaje hraždankaj i łacinkaj. Praŭda, u tvory hetym biełaruskaj idei niama. Raskazvajecca ŭ im, ab sporcy biełaruskaha katalika z pravasłaŭnym śviaščeńnikam na temu praŭdzivaści viery.

1) Bolš padrablazna ab bp. Daniseviču i ks. Budźku hl. maju knižku: „Rodnaja mova ŭ śviatyniach“. Vilnia, 1929.

2) Bolš padrobnyja vieści ab ks. Ad. Lisoŭskim ŭ maim artykule: „Ks. Adam Lisoŭski“ („Chr. Dumka“ 1929 h., № 15).

3) Brašura heta znachodzicca ŭ maim pryvatnym archivie.

Luty

Viecier rezki i piavučy
voŭkam skomlić pad aknom.
Luty tnieć u tvar baluča
mokrym vietram i daždžom.

Sinia-ldzistuju paludu
škłom raźliŭšy pa śniahu,
u tužlivych pierahudach,
lezie koškaj na strachu.

Reki ŭsie...
i ŭsie vaziory
moryć skuŭšy jašče lod;
tolki cicha śnicca zoram
kryhałom —
i viesnachod.

Časam luty zaharycca
dniom viaśnianym navakoł,
z chat vychodziać maładzicy
sonca čerpać u prypoł.

A u łužynu, la chaty,
nieba siniaje hladzić
i nad hołym miortvym sadam
chtoś pradvieśniami źvinić.

Jak sabaka šałublivy,
viecier łaščycca da strech,
ab parkany češyć hryvu
i spacieŭšy ližyć śnieh.

Pieśniu pieršuju žyvuju
pad ścianoj piatuch piaje.
Luty znaje —
sercam čuje.
što nia doŭha być zimie.

M. Mašara.

Luty 1938 h. Hermanavičy.

Biełaruskaja chronika.

Vybary ŭ Biełaruskim Studenckim Sajuzie na hadavym schodzie adbylisia 6 het. mies. U urad vybrany: Ad. Dasiukievič — staršynia, K. Šeška—vice-staršynia, Č. Najdziuk—haspadar, T. Trafimiučanka—skarbnik i V. Jermałkovič—sakratar. U revizyjnuju kamisiju: A. Zasim, K. Hryharčuk i V. Skłuboŭski.

U češć P. Krečeŭskaha, b. staršyni Rady Bieł. Nar. Respubliki z nahody 10-ch uhodkaŭ jaho śmierci, 9.III sioleta, u Prazie českaj adbyłasia chaŭturnaja akademija.

Sud nad „Bieł. Krynicaj" adłožany. 3.III siol. u Vilenskim Ak. Sudzie mieła razhladacca sprava apošniaha spynieńnia „Biełaruskaj Krynicy". Na žadańnie adnak abaroncy — adv. B. Ałachnoviča — Sud spravu hetu adłažyŭ, dziela dałučeńnia ŭsich papiarednich prysudaŭ na „Bieł. Krynicu".

Biełaruskaja viečaryna ŭ Varšavie. Biełaruskaje Kulturnaje T-va ŭ Varšavie 26 lutaha ładziła viečarynu—bal. Viečaryna ŭdałasia. Prysutnych było kala 400 asob.

Ahulny schod Hurtka Pryjacielaŭ Biełaruskich Skaŭtaŭ. Urad Hurtka Pryjacielaŭ Biełaruskich Skaŭtaŭ u Vilni sklikaje na dzień 13-ha sakavika 1938 h. ahulny hadavy schod Hurtka. Pieršy termin pačatku schodu hadz.: 17, a druhi hadz. 17 min. 30. Schod adbudziecca ŭ pamieščańni Biełaruskaj Himnazii (Daminikanskaja 3/5). Prysutnašć siabroŭ abaviazkavaja.

„Pączki w bursie". Pad takim nazovam u niadzielu 27.II sioleta Vilenskaja Radyjostancyja pieradavała aŭdycyju z „Bursy Ziem Północno-Wschodnich", jakaja raniej była biełaruskaj i dzie ciapier žyvie badaj vykłučna biełaruskaja vučnioŭskaja moładź. Usia aŭdycyja była pieradavana papolsku, z damieškaj jazykovaj miašanki stylu viedamaj Ciotki Albinovaj, pry tym vyražała jana vialikuju ŭdziačnašć p. vajavodzie Bociańskamu, što jon vielmi dobra hetaj bursaj apiakujecca... Jakoje ŭražańnie vyklikała aŭdycyja ŭ biełarusaŭ, hetaha nia budziem pisać... adciemim adno, što vyklikała jana niepryjemnyja vodhuki navat u polskaj presie. I tak, „Kurjer Powszechny" ŭ № 57 z 28.II.38, a za im i „Słowo" (1.III) nazvali aŭdycyju vielmi niaŭdałaj i zajavili, što stałasia heta dziela taho, „što zamiest metaŭ čysta mastackich, byli vysunuty na pieršy plan kadziła i marały".

Hety numar „Chr. Dumki" pasyłajem mnohim na probu, dałučajučy adnačasna „przekaz rozrachunkowy" № 63. Vypisvajcie i prysyłajcie padpisku!

Adnak sam fakt, što apaviadańnie hena pisana pabiełarusku i ŭ 1904 h. (vydana ŭ 1906), samo pa sabie ŭžo maje biełaruskaje značeńnie.

Ab biełaruskaj śviedamaści Vasila Vasilka każa i toj fakt, što jon pierałažyŭšy byŭ na biełaruskuju movu „Hadzinki da Maci Božaj" (rukapis jakich zahinuŭ), a tak-ža toj fakt, što jon pisaŭ vieršy biełaruskija, jakija sapraŭdy majuć paetyckuju vartašć i jakija nadrukavany ŭ „Našaj Nivie" u 1909 h. u № 19: „Kakałuša" i ŭ № 20 taho-ž hodu vierš: „Piavun-Havarun".

6. Pieršym paśla J. Mamyša nastupaje vydatny Biełarus seminaryst u Pieciarburskaj Duch. Seminaryi *Al. Astramovič* (A. Ziaziula) († 17.I.1921), rodam z Ašmianščyny. Byŭ jon tam u seminaryi 1905—1910 h. Užo tady byŭ całkom śviedamym Biełarusam, pisaŭ biełaruskija vieršy i šyryŭ słovam i knižkaj biełaruskuju śviedamašć pa biełaruskich siołach, byvajučy tam na vakacyjach. Staŭšysia ksiandzom, Al. Astramovič užo byŭ viedamy jak biełaruski paet i narodny i relihijny dziejač.[1])

Słovam, za pieršy dziesiatak hadoŭ XX st. biełaruski katalicki ruch, jab bačym, užo byŭ značny. Voś što ab hetym piša Anton Navina:

„Lepiej staić sprava z katalickim duchavienstvam. Ci tut litoŭskija ksiandzy dajuć dobry pryкład, ci katalickija duchoŭnyja ŭłady ŭmiejuć hladzieć upierad — u budučyniu — dalej za pravasłaŭnych, trudna napeŭna skazać. Adno tolki bačym: miž maładymi ksiandzami (asabliva jašče vučaščymisia), katoryja vyjšli z vioski i nie adarvalisia ad jaje susim, traplajecca ŭsio bolej i bolej śviadomych biełaruskich patryjotaŭ. Dzie-nie-dzie — časta pad stracham svajho bližejšaha načalstva — jany ŭžo pačali ŭ kaściele havaryć kazańni pabiełarusku, vydajuć katechizmy i relihijnyja knižki ŭ biełaruskaj movie i t. d. Usio heta — ksiandzy-narodniki, ludzi, katoryja skroź svaje relihijnyja spravy i idei ŭmiejuć bačyć žyvy narod; heta — ksiandzy-hramadzianie svajho kraju. Ale poruč z imi ŭ katalickim duchavienstvie jošć jašče druhi kirunak: pradstaŭniki jaho, pačynajučy ad byŭšaha Vilenskaha biskupa barona Roopa, hladziać na biełaruskuju movu tolki jak na sposab dziela šyreńnia ŭ narod svaich dumak. Takich dalnazorkich palitykaŭ, adnak, mała: na Biełarusi pieravažyvajuć dahetul ksiandzy-palaki, i polski nacyjanalizm ich nie dapuskaje navat dumki, kab, pracujučy dla katalicyzmu, duchavienstva karystałasia biełaruskaj movaj, paddzieržyvajučy takim sposabam niesympatyčny dla palakoŭ biełaruski nacyjanalny ruch".[2])

1) Padrabniej ab žyćci, paezii i pracy A. Ziaziuli hl. maju pradmovu da zbornika vieršaŭ jaho „Z Rodnaha Zahonu", vydanaha ŭ 10-tyja ŭhodki śmierci paeta. Vilnia, 1931.

2) На дарозе да новага жыцьця: „Маладая Беларусь", сэрыя I, сшыток I. Пецярбург 1912, бач. 27.

Palityčny praces u Maskvie.

(Rasiejski sud nad Biełarusiaj, Ukrainaj i Kaŭkazam).

U Maskvie 2 h. m. pačaŭsia vielmi cikavy sudovy praces. Sudziać najvyšejšych savieckich dastojnikaŭ: Bucharyna, Rykova, Jagodu, Krestinskaha, Rakovskoha, Šaranhoviča (biełarus) i inš.

Padsudnyja — heta abo b. kamisary-ministry, abo dyplomaty-ambasadary i dastojniki kamunistyčnaj partyi, što zajmali vysokija stanoviščy ŭ SSSR. Abvinavačvajuć ich u špijonstvie, škodnictvie, dyversii, terory, sabatažy, pravakacyi vajny i namiery adarvańnia ad SSSR Biełarusi, Ukrainy, Armenii i Azejberdžanu.

Cikava, što na sudzie abvinavačanyja sami da ŭsiaho pryznajucca i sami siabie nazyvajuć zdradnikami, špijonami, bandytami—dyversantami.

Akt abvinavačańnia zbudavany tak, kab nacyjanalna-separatystyčny ruch na Biełarusi i Ukrainie skampramitavać i abnizić jaho maralna-idejovuju vartaść, uviazyvajučy biełaruski i ukrainski nacyjanalna-separatystyčny ruch u polskuju i niamieckuju raźviedku. U hetym kirunku starajecca sud vieści praces.

Akt abvinavačańnia i pakazańnie Rykova ćvierdziać, što nacyjanalistyčnaj hrupaj na Biełarusi kiravali: Šaranhovič (b. hien. sakratar kamunistyčnaj partyi Biełarusi), Čarviakoŭ (zastreliŭsia), Haładzied (b. prezydent Biełarusi) i Antipaŭ; biełaruskija nacyjanalisty chacieli addać Biełaruś pad protektarat Polščy i na heta zhadžalisia Šaranhovič, Haładzied i Čarviakoŭ.

Pavodle aktu abvinavačańnia biełaruskija nacyjanał-separatysty razam z ukrainskimi nac.-separatystami i kaŭkaskimi narodnymi hrupami tvaryli supolny blok dziela baraćby za adarvańnie Biełarusi, Ukrainy i Kaŭkaskich respublik ad SSSR.

Biełaruskaja nacyjanalistyčnaja arhanizacyja, aprača svajej raboty ŭ BSSR, raźbivała kamunistyčnuju dziejnaść siarod biełarusaŭ i ŭ Polščy, pasyłajučy svaich pravakataraŭ.

Šaranhovič, pryznaŭšysia da ŭsiaho, što ab im zapisaŭ prakuror Vyšynski ŭ akcie abvinavačańnia, śćviardžaje, što z biełarus kich dastojnikaŭ balšavickaha režymu ŭ skład biełaruskaj nacyjanalistyčna-buržuaznaj arhanizacyi ŭvachodzili: Čarviakoŭ — mnohahodni staršynia CVK Savieckaj Biełarusi, Vaŭkovič — nastupnik Červiakova, Haładzied i Hikała — sakratar K. P. Biełarusi. Hetaja biełaruskaja arhanizacyja imknułasia da adarvańnia Savieckaj Biełarusi ad SSSR i paddańnia jaje pad protektarat Polščy—ćvierdzić Šaranhovič. Pry hetym Šaranhovič ćvierdziŭ, što i jon sam u hetaj arhanizacyi pravodziŭ u BSSR. dyversyju, teror i ŭsialakaje haspadarčaje škodnictva.

Hetak pakazvajuć na sudzie abvinavačanyja kaŭkascy i hetak ćvierdzić ab ukrainskim nacyjanalistyčna-separatystyčnym ruchu „hieroj" Ukrainy padsudny Hryńko z tavaryšami.

My, prabyvajučyja na hetym baku balšavicka-polskaj miažy, zrazumieć hetaha samaaploŭvańnia b. balšavickimi dastojnikami nijak nia možam. Kab zrazumieć hetki ŭpadak samavartaści ŭ čałavieka, sapraŭdy, treba musić być śpiarša idejovym kamunistam i pašla pražyć u atmosfery balšavizmu stolki času, kolki pražyli ŭsie hieroi ciapierašniaha maskoŭskaha pracesu. Treba adznačyć, što ŭsie padsudnyja hetaha pracesu—heta ŭ bolšaści staryja revalucyjanery i kamunisty, jakija pačynali ŭ Rasiei revalucyju i doŭhija hady joju kiravali.

Hety praces — užo nia pieršy — pakazvaje, što sučasnaje kiraŭnictva vialikaj rasiejskaj revalucyi pad pavadyrstvam Stalina adrakłosia ŭ SSSR internacyjanalnaha socyjalizmu i stupiła na šlach rasiejskaha vialikadziaržaŭnickaha nacyjanalizmu. Dziela hetaha ŭsie staryja kamunistyčnyja revalucyjanery, jakija, jak idejovyja kamunisty — internacyjanalisty stajać na pryncypie pryznavańnia samaaznačeńnia ŭsich narodaŭ, stalisia zdradnikami SSSR, a ŭsie kamunisty „inarodcy" nierasiejcy, što pryznajucca da svajej nacyjanalnaści i za svoj narod, u svaim razumieńni, stajać — stalisia separatystami, jakija chočać addzialeńnia ad SSSR. Voś-ža dziela ŭtrymańnia ŭ celaści SSSR, Stalin adroksia ŭ nutranym žyćci Savietaŭ kamunistyčnaha internacyjanalizmu, pastaviŭ dziela scementavańnia ŭnutry SSSR usio dziaržaŭnaje žyćcio na rasiejski vialikadziaržaŭnicki nacyjanalizm, zamaskavany patrebaj abarony ad vonkavaha fašyzmu i abjaviŭ biazžałasnuju baraćbu z narodnym vyzvolnym rucham „inarodcaŭ"— Biełarusaŭ, Ukraincaŭ i Kaŭkaskich narodaŭ.

Słovam, hety praces — heta sud rasiejskaha vialikadziaržaŭnictva nad vyzvaleńniem Biełarusi, Ukrainy i inš. i nad kamunistymi revalucyjanerami, što pačynali i pravodzili ŭ Rasiei balšavickuju revalucyju.

I. M.

U Litoŭcaŭ

Aśvieta ŭ Litvie. Hazety padajuć, što pačatkavyja školy ŭ Litvie rastuć i raźvivajucca. Tak napr. u 1913 h. na terytoryi, jakuju zajmaje siańnia Litva, pracavała 1.022 vučycialoŭ pačatkavych škoł z 51. 222 vučniami, u 1920—byli ŭžo 1.483 vučyciali i 71.648 vučniaŭ, u 1930 — 3,777 vučycialoŭ i 177.536 vučniaŭ, u 1937 — 4876 vučycialoŭ i 269,350 vučniaŭ. Sioleta lik vučycialoŭ i vučniaŭ pavialičyŭsia ŭznoŭ, bo arhanizavana jašče 150 novych pačatkavych škoł.

Śmierć prałata A. Dambroŭskaha-Jakštasa. U minułym miesiacy ŭ Koŭnie pamior prałat A. Dambroŭski-Jakštas, pražyŭšy 78 hadoŭ. Byŭ heta litoŭski vučony, piśmieńnik, paet, krytyk i ahułam duža zasłužany dla litoŭskaha narodu pracaŭnik. U pachovinach jaho ŭziała ŭčaście ŭsia Litva: Prezydent, urad, hramadzianstva, delehaty ad roznych arhanizacyjaŭ z usich kutkoŭ Litvy. Pachoviny byli skromnyja, bo niabožčyk prasiŭ prad svajej śmierciaj, kab było ŭsio skromna i kab nia było ani viankoŭ, ani pramovaŭ.

*

Sud nad Ks. K. Čybirasam. U kancy minułaha tydnia Vil. Akr. Sud razhladaŭ spravu Ks. K. Čybirasa, jakoha vinavacili ŭ tym, što jon na metrycy padpisaŭsia nia Čybir, a Čybiras. Sud, vysłuchaŭšy vyjaśnieńni Ks. K. Č., apraŭdaŭ jaho.

Zakryta apošniaja škoła. Litoŭskaja adnadnioŭka „Pastangos" piša, što Kuratar zakryŭ apošniuju litoŭskuju pryvatnaju školu ŭ Dajnavie, jakuju ŭtrymlivała T-va „Rytas."

Niama dazvołu. Vilenskija litoŭcy dalej starajucca dazvołu vydavać litoŭskuju hazetu. Chacieli niadaŭna vydavać: „Atbalsius" abo „Žinios." Ulady adnak nia dali dazvołu.

Apošnija naviny

Sud nad Litoŭcami i apraŭdańnie. 8.III sioleta ŭ Vilenskim Akružnym Sudzie razhladałasia sprava litoŭskich pieradavych dziejačoŭ (K. Stašys, ks. K. Čybir, ks. A. Viskant i inš., usich likam 11 asob), jakija, pišučy memoryjał da P. Prezydenta Rečypaspalitaj Polskaj, byccam užyli abraźlivych słoŭ. Starasta pakaraŭ ich štrafam. Aštrafavanyja škiravali spravu ŭ Sud. Sud usich ich apraŭdaŭ.

U Hišpanii Franku niepašancavała: čyrvonyja zatapili jaho vajenny karabiel, razam z jakim zhinuła 600 čałaviek. Jak bačym, ščaście tam jość źmiennym: to adny vyihravajuć, to druhija.

Japoncy iduć u hłyb Kitaju i bjuć biednych Kitajcaŭ. Adnak heta jašče nia znača, što ŭžo kitajcy prajhrali. Nie. Jany mocna trymajucca, bjucca jak mohuć i dumajuć vajavać tak doŭha, až pakul nie prahoniać z svajej ziamli napaśnikaŭ Japoncaŭ.

Kanhres „Stronnictva Ludovaha" ŭ Polščy

U Krakavie 26 i 27 lutaha siol. adbyŭsia vialiki kanhres „Stronnictva Ludovaha." Na hetym Kanhresie, najbolšaj apazycyjnaj partyi ŭ Polščy, było 580 delehataŭ, a kožny z ich reprezentavaŭ 500 zarhanizavanych sialan.

Narady Kanhresu adčyniŭ viedamy dziejač Tuhut; piśmienna vitali Kanhres palityčnyja emihranty Vitas i inšyja, a tak-ža i PPS.

Kanhres vybraŭ ułady svajej arhanizacyi i pryniaŭ rezalucyi, jakija adnak nie apublikavanyja— značnaja častka ich u presie pajaviłasia z prabiełami kanfiskaty.

Vybrany na staršyniu „Str. Lud." M. Rataj, u svajej pramovie na Kanhresie pradstaviŭ sučasnaje pałažeńnie Polščy ŭ nutry i ŭ mižnarodnym žyćci, vykazvajučy, što dla Polščy nie padarozie ani z totalizmam fašystaŭskim, ani z kamunistyčnym. U hetaj pramovie M. Rataj zajaŭlaŭ, što pad upłyvy „Str. Lud." hornucca tak-ža i ukrainskija i biełaruskija sialanie i što na hetym Kanhresie byli ukrainskija i biełaruskija delehaty.

Tut nie adrečy budzie prypomnić hetym biełaruskim delehatam, kab jany, budučy ŭ „Str. Lud.," nie zabyvalisia ab pravoch i patrebach Biełarusaŭ, zahvarantavanych kanstytucyjaj Polskaj Rečypaspalitaj, ab jakich na Kanhresie ani słova nie skazana.

Ahułam, Krakaŭski Kanhres „Str. Lud." vyjaviŭ vialikuju siłu arhanizavanaha polskaha sialanstva, stojkaść damahańnia demakratyčnaha ładu i svaju supiarečnaść z fašyzmam i kamunizmam.

Adzieža i charaktar

Siahońnia ludzi nadta strojna ŭbirajucca i na heta kładuć vialikija hrošy. Jość ludzi, što mienš jon tabie budzie ješci, kab tolki charašej pachadzić! Praŭda, biez adpaviednaj vopratki prykra pakazacca ŭ ludzi. Pajšci adzin da druhoha ŭ hošci — i to treba mieć u čym. Dziela adziežy mnohija nia jduć navat Bohu malicca i marnujuć čas, astaŭšysia doma. I naahuł my lubim hladzieć adzin na druhoha i havaryć pra toje, jak chto adziety. Časta tolki z adziežy źjaŭlajecca ŭ nas prychilnaść, abo nieprychilnaść da ludziej. Časam chto mała ab adziežy havoryć, ale zatoje šmat dumaje i nad mieru dbaje.

Ale jość charaktary, što ŭbiracca nia lubiać. Jany, jak spraviać sabie što adno, dyk nosiać, pakul z pleč nia zvalicca. A jość charaktary, što na adzin viečar siem razoŭ adziežu źmianiajuć. Razumny adnak čałaviek dbaje, kab boty nia puščali vady, kab na rukach byli dobryja rukavicy i ŭsia adzieža była ŭ naležnym paradku. Tady ci maroz, ci słota nas nia tryvoža. Voś-ža razumny čałaviek budzie zaŭsiody adpaviedna ŭbrany. Jość pahavorka — „pa adziežy spatykajuć, a pa rozumie vypraŭlajuć."

Skolki-ž napłačycca maładaja viaskovaja dziaŭčyna, pakul baćki nia spraviać takoj adziežy, jakoj zažadała! J małady chłapiec, kali ŭ novych botach vyjdzie na vulicu, dyk saŭsim inačaj siabie niasieć, čym, kali na nahach jaho dziedavy boty. Ale na što brać maładych, kali i starejšyja ludzi ŭbiracca lubiać.

Ja bačyŭ dźvie dziaŭčynki bliźniački. Jany adzietyja byli ŭ adnalkovyja sukienki. Ale ŭ adnej z ich była sukienka kudy bolš zanošanaja. Ichny baćka mnie i kaža, što ŭ dziaŭčatak niaroŭnyja charaktary. Matarjał na sukienki byŭ kupleny ŭ adnej kramie i adnačasna rabilisia sukienki, i adnalkova jany nadziavali j nasili. Ale nie, u adnej z ich sukienka, jak listok śviežaja, a ŭ druhoj skomkanaja i ŭžo zanošanaja! Mnie pakažycie čałavieka, a ja pa adziežy apišu jahony charaktar. Bo jość charaktary, što da adziežy duža pryviazyvajucca i za adziežu až trasucca. Taki strojna adziety čałaviek zaŭsiody budzie na siabie ahladacca i bajacca, kab na jaho pylinka jakaja nie zvaliłasia. Da čaho prytkniecca, dyk až padskoča. Na ŭsio dźmuchaje. A viernicca taki frant da chaty, dyk pakul adziežu ŭparadkuje, mnoha času projdzie. A heta ŭsio nam dabitna havoryć ab charaktary čałavieka.

Da adziežyny my vielmi pryvykajem. Choć i horšaja jana ŭ nas, ale jak pryvykšy, dyk jana nam i dobraja. Daŭniej u pastałoch chadzili šlub brać. Tady padabalisia ludziam biełyja anučački, pieraviazanyja doŭhimi aborynami. Ale ciapier chaj prybiareca chto ŭ pastały (łapci-chadaki) i na śviet pakažycca, jaho zaśmiajuć ludzi. Bo heta ŭžo zdaŭna vyjšła z mody. Daŭniej sivaja siarmiažka Biełarusam vielmi padabałasia, a siahońnia Biełarusy ŭžo haniajucca za paryskimi modami. Da svajej nacyjanalnaj adziežyny siahońnia Biełarusy traciać smak. Zatoja-ž charaktar biełaruski siahońnia vielmi psujecca! Pieradusim čužaja moda hrošy vysysaje. Novaj modaj Biełarus siabie pryvodzić da biednaty, a ŭzbahačaje čužynca. Nadta mnoha mataryjału na adziežu Biełarusy mahli-b pryhatavać u svaim krai. Bo sapraŭdy možna i treba svajo tak vyrabić, kab było j praktyčnym i pryhožym. Dobryja samadzieły z voŭny i z lonu Biełarusy rabić umiejuć. Adzieŭšysia hetak u adziežynu svajej raboty, budzie i miła, i pryhoža, i mocna i zdorava! Kramnina nosicca i dziarecca chutka, i skora robicca brydkoj anučynaj. A biełaruski samadzieł nia maje kanca i kudy pryhažejšy! Heta pryznajuć nam i čužyncy. Choć jašče heta nia znača, kab my viartalisia da łapcioŭ i biełych nahavicaŭ. Heta znača, kab my siahońnia vytvarali dla siabie ŭłasnuju biełaruskuju modu i nasili svaje biełaruskija vyraby. Tahdy j biełaruski charaktar u nas zmocnicca. I vyrabicca ŭ nas adpaviedny smak i nacyjanalnaje pačućcio. A našy dziaŭčatki nia buduć płakać, što ich baćki pa modzie čužoj nia ŭbirajuć.

V. Š.

I my nia śpim.

Subotniki, Lidzkaḫa pav. Z našaha kutka redka kali što pišacca ŭ biełaruskich hazetach, ale heta nia značyć, što tut biełaruskaje žyćcio pamiorła. U nas moładź pačynaje patrochu harnucca da biełaruščyny, choć niekatorym u hetym zabaraniajuć baćki i nie pazvalajuć čytać biełaruskich knižak, ni hazet, chočuć hetym advučyć ich ad biełaruskaj movy. Ale moładź nie hladzić na heta— jana źbirajecca na viečarki i na viečarkoch čytaje biełaruskija hazety i knižki. U nas šmat jość arhanizacyjaŭ polskich,jak „Stralcy", „Straž požarna," „Koło Młodzieży" i druhija, a našaj biełaruskaj arhanizacyi ni adnej niama, a mieć takuju my nadta chacieli-by.

J. B.

Padhaniajma svajo duchavienstva!

Doŭḫi Łoḫ, Maładečanski pav. Dnia 2 lutaha h. h. pa našaj vioscy jeździŭ baciuška pa kaladzie, (z Jardanskaj vadoj). Ja jamu pakazaŭ artykuł z „Šlachu Moładzi" № 3 pad zahałoŭkam „Złučeńnie;" tam było napisana, što ŭsie biełarusy roznaha vyznańnia majuć svaje relihijnyja časapisy, a pravasłaŭnyja svajho relihijnaha časapisu i nia majuć. Jon, pračytaŭšy tłumačyŭ, što zrabić heta niama mahčymaści. Na heta ja skazaŭ, što apuskać ruk nielha, bo my prapadziom, treba dabivacca svajho.

U. B.

I dziŭna i strašna

Anhličanka, choć zdaloku,
K' Mussolinu „robić voka";
I jon miłaści nia taje,
Dyj... pasahu šmat pytaje —
Značyć, z torhu budzie chviga.
Nu, a Eden z Ciotkaj-Lihaj,
Nadajeŭšy ŭsiej Eŭropie,
Addychajuć na urlopie.

A ŭ Maskvie—u śniehu, ŭ słocie—
Robiać „čystku" u bałocie:
Pasiarod partyjnych krykaŭ
Adzin sam siabie „za-Rykaŭ".
Druhi z Trockim inšych paryŭ —
Ciapier sam siabie „z-Bucharyŭ".
A Krestinskij z tołku źbiŭsia:
Sałhaŭ, pośle adchryściŭsia.
A Ježov zimoj, jak ŭ lecie,
Sarvaŭ Jahadu u ćviecie.
Šaranhovič svaje biedy
Zvaliŭ ŭhurt na Haładzieda.
Zaliŭ tak-ža inšym łoju —
Čarviakovu z Hikałoju. —
Ŭsie pryznališ, hrudzi bili,
Sama-hłupstvam zaviaršyli.

Lavon Vietrahon

Z usiaho śvietu

Litoŭcy i žydy. Hazety padajuć: Prezydent Litvy A. Smetona z žonkaj, ministrami i inšymi dziaržaŭnymi dastojnikami byŭ na pryniaćci, naładžanym „Sajuzam žydoŭskich frontavych žaŭnieraŭ Litvy," u 20-yja ŭhodki niezaležnaści Litvy. Na hetym pryniaćci prezydent Smetona skazaŭ pramovu, u jakoj vyjaviŭ pryznańnie Žydom, zapeŭniajučy viečnuju pryjaźń da ich litoŭskaha narodu.

Ministar Bek pajechaŭ u Rym. Polski ministar zahraničnych spraŭ Bek niadaŭna adviedaŭ Rym, dzie vioŭ pierahavory z kiraŭnikami italjanskaj zahraničnaj palityki. Hetaja pajezdka min. Beka maje ciesnuju suviaź z novym kursam u mižnarodnaj palitycy.

Pamior Uładysłaŭ Hrabski. U Varšavie 1 h. m. pamior Uładysłaŭ Hrabski b. premjer i b. ministar skarbu. Niaboščyk byŭ viedamym dziejačom, vydatnym finansistym i teoretykam polskaj palityki.

Zabojstva ksiandza ŭ kaściele. U Luboni, kala Paznania, niejki V. Novak zastreliŭ u kaściele ksiandza Štrajcha. Śledztva vyjaviła, što Novak kamunist, fanatyk, jaki zabiŭ ksiandza z nienaviści da relihii.

Pavietranaja biazbožnickaja eskadra. Centralnaja rada biazbožnictva ŭ Maskvie atrymała ad uradu SSSR 6 araplanaŭ, jakija stanoviać „pieršuju pavietranuju biazbožnickuju eskadru." Hetaja eskadra budzie raskidać z araplanaŭ antyrelihijnuju litaraturu. Voś čym zajmajecca saviecki ŭrad.

Berlin hałasavaŭ za abaronu relihii. U Berlinie ŭvosień 1937 h. adbyłosia tajnaje hałasavańnie ŭ spravie relihii. Voś-ža 92 prac. nasielnictva vykazałasia za relihijaj. 75 prac. hałasavała za protestantyzm i 15 za Katalicki Kaścioł, 2 prac. za inšyja vieravyznańni, a 8 prac. prociŭ relihii. Heta pakazvaje, što niamiecki narod, u vializarnaj bolšaści, nia choča hitleraŭskaha pahanstva i trymajecca ahułam—chrvścijanstva.

Vilenskaja chronika.

Kirmaš „Kaziuka" prajšoŭ davoli ažyŭlena. Tych, što hety kirmaš adviedali, naličajuć da 100 tysiač. Hetamu spryjali źnižkovyja bilety.

Biezraboćcie apošnim časam padniałosia da 8 tysiač.

Rasiejski jazyk, pavodle čutak, maje być vykładany ŭ Vil. Kat. Duch. Seminaryi. Kali hetyja čutki dy spraŭdziacca, dyk budzie sapraŭdy dziŭna —jazyk krajovy—biełaruski minajuć, a majuć vučycca... rasiejskaha!

Paštovaja skrynka

D. A. Padchodzim da kanca. Niezabyvajciesia ab nas!

M M. Duža dziakujem za vieršy. Z adnaho karystajem ciapier, a druhi pojdzie ŭ „Zorku."

V. Š. A voś bačycie, — drukujem, a vy peŭnie dumali, što my ab vašych matarjałach i zabylisia.

M. I. Pieradali ŭ „Zorku."

I. Č. Viestku nadrukujem u nastupnaj „Chr. D.,"a vierš pieradali ŭ „Zorku."

Uł. B. Užo, jak bačycie, kančajem. Dziakujem, što prysłali vy nam bolš.

P—n. Dziakujem, karystajem. Heta ŭžo apošniaja viestka, pišycie da nas bolš.

A. M. Sioje — toje, papraviŭšy dziela viedamych pryčyn, drukujem. Nie zabyvajciesia ab nas!

I. B. Z viestak karystajem. Vieršy pašli ŭ „Zorku."

B. K. Z viestak skarystajem u nastupnym numary, a vierš pieradali ŭ „Zorku."

„Chr. Dumka" vychodzić: 1, 10 i 20 kožnaha miesiaca.
Padpiska na hod — 3 zł., na paŭhodu — 1 zł. 50 hr., na try miesiacy — 75 hr. Cana asobnaha numaru — 10 hrašoŭ.
Adrys Redakcyi i Administracyi: Vilnia (Wilno), Zavalnaja vul. № 1—2.
Adkazny redaktar V. JERMAŁKOVIČ — Vydaviec KS. AD. STANKIEVIČ
Biełaruskaja Drukarnia im. Fr. Skaryny, Vilnia, Zavalnaja vul. № 1.